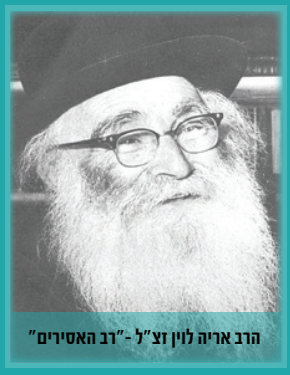
הרב אריה לוין זצ"ל - "רב האסירים"

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

פרשת חיי שרה

כ"ז חשון תשפ"א

גליון מספר 194

דרך חיים

בהפטרה אנו קוראים "והמלך דוד זקן בא בימים ויכסהו בבגדים ולא יחם לו" (מלכים א א). למדו חכמים מכך ש"כל המבזה את הבגדים סוף אינו נהנה מהם" (ברכות סב:), שכן דוד המלך כרת את כנף מעילו ולכן נענש שהבגדים לא גרמו לו הנאה כשהיה זקוק להם.

אנו רואים לאורך כל הדרך כיצד שאול רודף אחר דוד. כשדוד נמצא במדבר עין גדי שאול מגיע עם שלושת אלפים אנשים לחפש את דוד. שאול נכנס למערה להסך את רגליו, ודוד ואנשיו יושבים מחוצה לה, כששאול לא העלה זאת בדעתו. מיד אומרים לו אנשיו: "הנה היום אשר אמר ה' אליך הנה אנכי נתן את איביך בידך ועשית לו כאשר יטב בעיניך" (שמואל א כד ד). אמנם דוד המלך לא שלח ידו בשאול, "ויקם דוד ויכרת את כנף המעיל אשר לשאול בלט. ויהי אחרי כן ויך לב דוד אתו על אשר כרת את כנף אשר לשאול. ויאמר לאנשיו חלילה לי מה' אם אעשה את הדבר הזה לאדני למשיח ה' לשלח ידי בו כי משיח ה' הוא. וישסע דוד את אנשיו בדברים ולא נתנם לקום אל שאול ושאול קם מהמערה וילך בדרך" (שם ד-ז). במעשה הזה ישנה גדלות נפש מאין כמותה, שאול רודף אחר דוד להרוג אותו, והנה הוא ניתן בידו אך דוד אינו נוגע בו לרעה. ולא עוד אלא שהוא אף מונע מאנשיו לגעת בשאול, משום שמשיח ה' הוא. הדבר היחיד שעשה דוד הוא לכרות את כנף המעיל של שאול, על מנת להוכיח לו שהיה בידו להרגו ולא עשה כן. ועל אף הגדולה שנראית ממעשה זה, לא נטל דוד גדולה לעצמו במעשה זה ולא ראה במעשה זה מעשה מיוחד כל כך.

כלל נקוט בידינו הוא ש"הבא להרגך השכם להרגו", אם כן כיצד זה שדוד רואה ששאול בא להרגו ובכל זאת אין הוא קם להרגו. ומסבירים חז"ל (ברכות שם) שהטעם שריחם עליו דוד היא משום הצניעות שהייתה בשאול שנכנס למערה להסך רגליו. והדבר מתמיה, וכי בשביל עניין זה דוד מוותר על היכולת להיפרע משאול?!

שאול טרם יציאתו לרדוף אחר דוד אומר ליונתן בנו "כי כל הימים אשר בן ישי חי על האדמה לא תכון אתה ומלכותך ועתה שלח וקח אתו אלי כי בן מות הוא" (שמואל א כ לא). את כוונתו ניתן להבין בשני אופנים: כקנאה קשה כשאול נגד מתחרה, שכיוון שדוד מתחרה עימו על כס המלכות מחליט שאול לרדפו. האפשרות השניה היא ההבנה ששאול יודע שמשיחתו הייתה ברצון ה' על ידי נביא, וממילא עליו להעמיד את המלכות, וכל החותר תחתיה דינו בן-מוות, כדין כל מורד במלכות. כל מלכות יש לה את הזמן בו היא מתחילה ואת הזמן בו היא מסתיימת, ו"אין מלכות נוגעת בחברתה אילו כמלא נימא". ולכן הקפיד שאול שלא יבוא דוד ויטול את מלכותו טרם סיומה.

המשך בעמוד הבא

כמים חיים

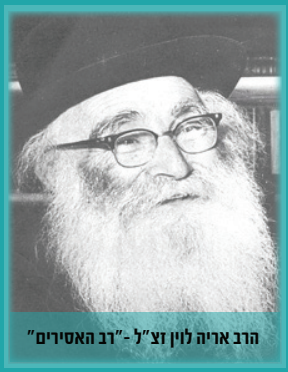
הרב אריה לוין זצ"ל - "רב האסירים"

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

דרך חיים

אף דוד הסתפק מהי הסיבה לקנאת שאול, האם נגוע היה במידת הקנאה או שבאמת שפט את דוד כמורד במלכות. משמעות גדולה יש להבנת הסיבה, שכן אם שאול נלכד ברשת הקנאה והכבוד אין דרך להעמידו על האמת. אבל אם שאול מחפש את האמת, והוא נכון לתת את מלכותו כאשר זו תסתיים, וכל הסיבה שאינו עושה כן הוא משום שסבור שעוד לא סיים את תפקידו ודן את דוד כמורד במלכות, אזי יוכל דוד להוכיח לו שאינו מורד במלכות ובכך לעצור את רדיפת שאול אחריו.

זה מה שאומר דוד לשאול " צניעות שהיתה בך - היא חסה עליך". הרמ"א כותב בתחילת השולחן ערוך: "שויתי ה' לנגדי תמיד, הוא כלל גדול בתורה ובמעלות הצדיקים אשר הולכים לפני האלהים, כי אין ישיבת האדם ותנועותיו ועסקיו והוא לבדו בביתו, כישיבתו ותנועותיו ועסקיו והוא לפני מלך גדול, ולא דבורו והרחבת פיו כרצונו והוא עם אנשי ביתו וקרוביו, כדבורו במושב המלך. כ"ש כשישים האדם אל לבו שהמלך הגדול הקדוש ברוך הוא, אשר מלא כל הארץ כבודו, עומד עליו ורואה במעשיו, כמו שנאמר: אם יסתר איש במסתרים ואני לא אראנו נאם ה', מיד יגיע אליו היראה וההכנעה בפחד השי"ת ובושתו ממנו תמיד". הוה אומר, שמידת הבושה והצניעות מקורן במה שאנו משווים את ה' לנגדנו תמיד. זו הסיבה שמדרגת הצניעות כל כך עליונה, משום שמעידה היא על עולמו של האדם.

חיתוך כנף מעילו של שאול היה מבחן שאותו עורך דוד לכוונת שאול במלמתו בו. אם יתקשה שאול בחיתוך כנף מעילו ויהיה בוש בכך, זהו סימן שכולו עומד לפני הקב"ה, וכל מעשיו לשם שמיים, ואם כן יבין עכשיו שאין דוד רוצה למרוד בו, שאם היה רוצה לנהוג כן הרי היה הורגו. וזו הכוונה שצניעותו ביטלה את "הבא להרגך", שמכוחה הבין שאין פה קנאה סתמית של שאול בדוד, וממילא יוצא הוא מכלל "הבא להרגך".

על אף המעלה המיוחדת של דוד, שחס על נפש שאול, ולא הרגו, לא הוא ולא עבדיו, ישנה ביקורת של חז"ל על זלזולו של דוד בבגדים. לרום מעלתו של דוד, היה עליו למצוא דרך אחרת להוכיח את שאול ולא להשחית את בגדו, שיש בזה זלזול במתנת שמיים. לכן נענש דוד המלך. יש בדבר זה לימוד נפלא עד כמה צריך להעריך ולהוקיר כל דבר שהקב"ה נותן לנו. דוד הכיר ששגה במה שזלזל במתנת שמיים זו, שכן אומר בתהלים (ז א) "שגיון לדוד אשר שר לה' על דברי כוש בן ימיני" על עניין זה (כביאור המצודת דוד שם), וחפץ לשוב בתשובה על שגיאה זן. כמה עלינו לראות את טוב ה' הניתן לנו, וכמה חמור כשלא מקפידים על כך, עד אשר עם כל מעלות דוד באותו מקרה לא עמדו לו בעת שזלזל בטוב הניתן לנו משמיים.

שבת שלום ומבורך!

טלפון: 1700-700-999 | **דוא"ל:** ish.tsadik@gmail.com | **אתר:** www.ish-tsadik.org.il

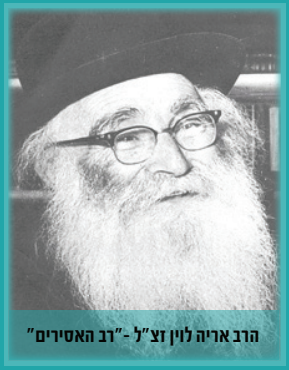
הרב אריה לוין זצ"ל - "רב האסירים"

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

בדרכו של ר' אריה

מעשה ובאו אנשי רדיו "קול ישראל" לראיין את ר' אריה לקראת שידור. לאחר זמן מה שיגרו המחאה (צ'ק) בסכום של עשרים וחמש לירות, כמנהגם לגבי מרואיינים. החזיר ר' אריה את ההמחאה לר' בנימין צביאלי, מנהל המדור להווי דת ומסורת בתחנה, וכתב:

"לבטח טעות הייתה בידכם בשגרכם לי את ההמחאה, שהרי היו לכם הוצאות בקשר לשידור זה, ואילו אני חשבתי שעליי לשלם לכם עבור הכבוד שניתן לי להופיע ברדיו - ולא אתם לי....".

(איש צדיק היה עמוד 63)

הרב אריה לוין זצ"ל - "רב האסירים"

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

הלכה ומנהג

המשמעות של הגדרת מאכל כ"פת הבאה בכיסנין" אינה רק לגבי הברכה עליה "בורא מיני מזונות" אלא גם לגבי ברכת "המוציא", ונבאר מעט.

ברכת "המוציא" נתקנה כפי שנדברנו על חמשת מיני דגן, וכפי שהסברנו כאשר מכינים מקמח העשוי מאחד מחמשת מיני דגן "פת הבאה בכיסנין" לפי אחת מן הדעות השונות בהגדרתו ברכתו הופכת ל"בורא מיני מזונות". אמנם כל האמור הוא משום שאין אותה אכילה מעיקר הסעודה. בשבוע שעבר הבאנו את הסבר הפרשנים שמאכל המוגדר כ"פת הבאה בכיסנין" אינו בכלל ברכת "המוציא" משום שאינו מעיקר הסעודה, ולא בא לשביעה, אלא בא כמאכל מענג ומצטרף לעיקר הסעודה.

לאור זאת, כאשר אדם נוהג במאכל זה אכילה עיקרית הרי שב מאכל זה להיחשב בגדר פת ונוטלים ידיים טרם אכילתו ומברכים עליו "המוציא" וברכת המזון. למעשה הגדרת "אכילה עיקרית" נקראת בפי הפוסקים "שיעור קביעות סעודה". נחלקו הפוסקים כיצד מודדים שיעור זה, ולמעשה אנו נוקטים שהוא משיעור ארבע ביצים, שהוא כ-230 גרם. אדם שאוכל פחות משיעור זה, אף שאוכל את אותה "פת הבאה בכיסנין" כסעודה ממש - אינו נחשב כקובע סעודתו, ומברך עליה "מזונות" ומעין שלוש.

ויש לדעת שהמגן אברהם (וכמותו כתב המשנה ברורה קסח ס"ק כד) נקט ששיעור זה של ארבע ביצים לא נמדד באותה "פת הבאה בכיסנין" בלבד, אלא בכל המצטרף עימה. והדבר מצוי מאד בקידושים שעושים בבתי כנסת אחר תפילת שחרית של שבת, ובכלל באירועים, שרבים אוכלים מאותה "פת הבאה בכיסנין" וממאכלים נוספים המוגשים על השולחנות ומגיעים לשיעור הגדול בהרבה משיעור המחייב ברכת "המוציא" וברכת המזון, ולמעשה מברכים ברכה שאיננה נכונה, ויש בכך משום ברכה לבטלה וביטול של ברכות בהן מחויב, ובמיוחד ברכת המזון שהיא מן התורה. ודנו הפוסקים האם כוונת המגן אברהם לכל דבר המצטרף באותה אכילה או דווקא לדברים השייכים לאותה "פת הבאה בכיסנין", כגון ממרחים ודג מלוח וכדומה שנהוג לאכלן עם קרקרים. ולמעשה יש להיזהר בדבר מאד, ועל כל פנים לא לאכול את שאר המאכלים עם אותה פת (וניתן להפריד ביניהם על ידי ברכה אחרונה על כל מאכל בפני עצמו) על מנת שלא להגיע לחשש זה.

כתבו הפוסקים שהרוצה לצאת ידי הספק יקבע מראש סעודתו על כביצה פת, ואז יטול ידיים ויברך עליה, ובכך יפטור את כל הבא מחמתה ולאחר אכילתה, וייצא בכך ידי כל הספקות. ויש המחמירים לנהוג כך, אך כאמור ניתן לצאת ידי הספק באופן שביארנו.

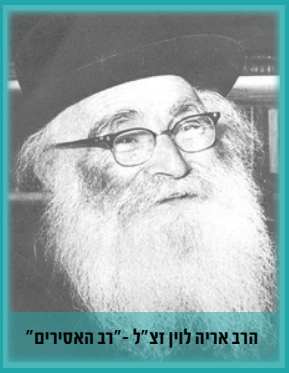
הרב אריה לוין זצ"ל - "רב האסירים"

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

שו"ת

עם הרב חיים אידלס

שאלה | שלום הרב, מה דין הברכה על פיצה?

תשובה | עיסת הפיצה עשויה לפעמים רק מקמח ומים, ולפי זה צריך לברך עליה "המוציא" (מ"ב קסח ס"ק צד, וזו הייתה הוראת הגרש"ז אויערבאך זצ"ל). אולם יש פיצות שעשויות מקמח ומשקים שונים, כאשר רוב המשקה שבעיסה הוא מיץ פירות טבעי, ושמן ביצים ומרגרינה, ובסך הכמות הסופית יש רוב מי-פירות למול המים, ואזי ברכתה גם לאשכנזים "בורא מיני מזונות".

ובפיצה יש עניין נוסף לדון בו, כיוון שיש עליה רסק עגבניות וגבינה צהובה. דעת האור לציון (פי"ב) והילקוו יוסף (עמוד קכה) שאיו זה מעלה ומוריד, כי אין זה אלא לחם שמרחו עליו ממרח, ולכן הכל תלוי האם נרגשת המתיקות- שאם היא נרגשת ברכתה "בורא מיני מזונות" לספרדים, ולאשכנזים תלוי הדבר ברוב מי-פירות כאמור. ולכן אם אין המתיקות נרגשת גם לספרדים ברכתה "המוציא" אפילו שיש ממרח על הפיצה.

אמנם אדם שאוכל שיעור של קביעות סעודה (230 גרם) עליו ליטול ידיים בברכה ולברך "המוציא" קודם האכילה וברכת המזון לאחריה, כדין קביעות סעודה על פת הבאה בכיסנין. רק שלספרדים לא מחשיבים את המשקל הכולל של הפיצה, אלא את משקל הבצק בלבד, שאם יש בו 230 גרם אזי נחשב הדבר לקביעות סעודה, ושיעור זה קיים בערך בשתי מנות פיצה גדולות. לאשכנזים שוקלים ומחשיבים את המשקל הכולל, הוה אומר עם הגבינה, הרוטב והתוספות, ואם יש בו בסך הכל 230 גרם מחויבים בברכת המוציא ונטילה כדין כל פת.